

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
تیر ماه ۱۴۰۰-۲۰۲۱
کد کارهای انتشاری
قیمت ۱۰ هزار تومان

ایران در جنگ

از چالدران تا جنگ تحمیلی

دکتر کاووه فرخ

ترجمه شهربانو صارمی

۹۶. (۷۸۱۱-۸۰۷۱ ه.ق.) مهدیانی ایلیه ۴۵ شاهزاده شدند	۷۷۷
۷۶. (۹۹۱۱-۹۹۱۱ ه.ق.) مسکو نیز کل روسیه را فتح کرد	۱۰۷
۸۱. (۷۸۱۱-۸۰۷۱ ه.ق.) ایلیه شاهزاده شدند	۰۹۹

بخش اول: تاریخ پیش از مشعر

۹۱. (۸۹۱۱-۱۱۹۱ ه.ق.) پیغمبر اسلام مصطفیٰ	۰۷۷
۹۲. (۰۷۱۱-۹۹۷۱ ه.ق.) پیغمبر اسلام مصطفیٰ	۰۷۷
۹۳. (۸۱۷۱-۱۷۷۱ ه.ق.) ایلیه شاهزاده شدند	۷۱۷
۹۴. (۸۷۷۱-۹۸۲۱ ه.ق.) پیغمبر اسلام مصطفیٰ	۷۷۷
۹۵. (۷۸۷۱-۹۱۷۱ ه.ق.) ایلیه شاهزاده شدند	۷۷۷
۹۶. (۷۸۷۱-۹۱۷۱ ه.ق.) ایلیه شاهزاده شدند	۷۷۷
۹۷. (۷۸۷۱-۹۱۷۱ ه.ق.) ایلیه شاهزاده شدند	۰۷۷
۹۸. (۷۸۷۱-۹۱۷۱ ه.ق.) ایلیه شاهزاده شدند	۰۷۷

فهرست

۷ ..... مقدمه

بخش اول: صفویان

۱۱ ..... ۱. ظهور صفویان
۲۱ ..... ۲. شاه اسماعیل و جنگ چالدران
۴۷ ..... ۳. تحول در ارتش صفوی (۱۱۳۵-۹۳۰ ه.ق.)
۷۱ ..... ۴. حفظ امپراتوری (۹۹۵-۹۳۰ ه.ق.)
۸۷ ..... ۵. شاه عباس کبیر
۱۱۱ ..... ۶. سه پادشاه و انحطاط (۱۱۰۶-۱۰۳۸ ه.ق.)
۱۲۳ ..... ۷. سقوط، هرج و مرج و اشغال

بخش دوم: نادرشا

۱۴۷ ..... ۸. برآمدن نادرشاه (۱۱۶۰-۱۱۴۸ ه.ق.)
۱۰۳ ..... ۹. ارتش جدید ایران (۱۱۶۰-۱۱۳۸ ه.ق.)
۱۶۵ ..... ۱۰. شکست افغانها از نادر (۱۱۳۹-۱۱۴۱ ه.ق.)
۱۷۷ ..... ۱۱. جنگ با امپراتوری عثمانی و فتح دوباره مناطق شمالی ایران و قفقاز
۱۹۳ ..... ۱۲. لشکرکشی‌های نادر به هند و آسیای مرکزی (۱۱۵۲-۱۱۴۹ ه.ق.)
۲۰۵ ..... ۱۳. جنگ‌های قفقاز و جنگ‌های جدید با عثمانی (۱۱۶۰-۱۱۵۳ ه.ق.)

بخش سوم: زندیه

۲۱۵ ..... ۱۴. برآمدن کریم خان و زندیه (۱۱۷۶-۱۱۶۰ ه.ق.)
۲۲۳ ..... ۱۵. تحکیم قدرت در مناطق داخلی و غرب ایران (۱۱۹۳-۱۱۶۷ ه.ق.)

- ۲۴۳..... ۱۶. ارتش ایران در دوران زندیه (۱۱۶۰-۱۲۰۸ ه.ق.)
 ۲۵۱..... ۱۷. جنگ در خلیج فارس و بصره (۱۱۶۶-۱۱۹۳ ه.ق.)
 ۲۶۵..... ۱۸. سقوط زندیه و برآمدن قاجار (۱۱۹۳-۱۲۰۸ ه.ق.)

بخش چهارم: قاجاریه

- ۲۷۵..... ۱۹. آغامحمدخان قاجار (۱۱۹۹-۱۲۱۱ ه.ق.)
 ۲۹۹..... ۲۰. ارتش قاجار (۱۲۱۵-۱۲۶۴ ه.ق.)
 ۳۱۳..... ۲۱. جنگ‌های ویران‌کننده ایران و روسیه (۱۲۱۸-۱۲۴۱ ه.ق.)
 ۳۳۳..... ۲۲. ناکامی در شرق و جنگ با عثمانی (۱۲۲۸-۱۲۶۴ ه.ق.)
 ۳۴۷..... ۲۳. طولانی‌ترین دوران فرمانروایی قاجارها: ناصرالدین‌شاه (۱۳۱۳-۱۲۶۴ ه.ق.)
 ۳۷۵..... ۲۴. انقلاب مشروطه
 ۳۹۷..... ۲۵. جنگ جهانی اول: ایران بر لب پرتگاه

بخش پنجم: پهلوی

- ۴۲۵..... ۲۶. شورش‌های پس از جنگ و برآمدن رضاشاه (۱۳۰۴-۱۲۹۸ ه.ش.)
 ۴۵۳..... ۲۷. ارتش ایران (۱۳۰۰-۱۳۲۰ ه.ش.)
 ۴۶۳..... ۲۸. جنگ جهانی دوم و حمله انگلیس و شوروی به ایران
 ۴۸۹..... ۲۹. جنگ سرد: تلاش‌های شوروی برای تعجزیه ایران
 ۵۰۹..... ۳۰. تحولات پس از جنگ تا سقوط مصدق (۱۳۲۵-۱۳۳۲ ه.ش.)
 ۵۲۷..... ۳۱. ارتش ایران: توسعه، استقرار و مشکلات (۱۳۵۷-۱۳۲۵ ه.ش.)
 ۵۵۹..... ۳۲. انقلاب اسلامی: ظهور پاسداران و درگیری‌های نظامی

بخش ششم: جنگ ایران و عراق

- ۵۹۳..... ۳۳. حمله عراق به ایران
 ۶۲۱..... ۳۴. آزادی خوزستان (۱۳۶۰-۱۳۶۱ ه.ش.)
 ۶۳۷..... ۳۵. بن‌بست: کشیده شدن جنگ به درون عراق (۱۳۶۴-۱۳۶۱ ه.ش.)
 ۶۶۱..... ۳۶. تسخیر فاو و آخرین حمله ایران به بصره
 ۶۸۷..... ۳۷. پایان جنگ
 ۷۱۵..... کتاب‌شناسی
 ۷۴۱..... نمایه

ISBN 978-600-278-341-7

۰۱۷
۰۱۷ (۷۳۱۱-۷۷۷۷ ه.ش.)
۰۱۷ (۷۳۱۱-۷۷۷۷ ه.ش.)

۰۱۷

۰۱۷

دستور ملکیت و نویلیت و تسلیم و توزیع و دستور لفظی و ملکی و اولیه
ملکی و ملکیت و تسلیم و توزیع و نویلیت و دستور لفظی و ملکی و اولیه
لک لفظی و تسلیم و نویلیت و ملکیت و دستور لفظی و ملکی و اولیه
لک لفظی و نویلیت و دستور لفظی و ملکیت و دستور لفظی و ملکی و اولیه
در عرض ملکیت و دستور لفظی و ملکیت و دستور لفظی و ملکی و اولیه
ملکیت و دستور لفظی و ملکیت و دستور لفظی و ملکی و اولیه
ملکیت و دستور لفظی و ملکیت و دستور لفظی و ملکی و اولیه
ملکیت و دستور لفظی و ملکیت و دستور لفظی و ملکی و اولیه
مقدمه

ایران در جنگ در واقع دنباله کتاب سایه‌های صحراء، ایران باستان در جنگ است. بار دیگر این سؤال اصلی مطرح می‌شود: ایران یا پارس؟ همان‌طور که در مقدمه سایه‌های صحراء گفته شد، هر دو صحیح است. یونانیان از امپراتوری هخامنشی ایران با عنوان «پرسیا» (Perseeyya) یا پارس یاد می‌کردند، نامی که بعدها وارد واژگان غرب و اروپا شد. ایرانیان خود را متناسب به ایران (سرزمین آریاییان) می‌دانند؛ آریاییان در اصل ائتلافی بودند از مادها، پارس‌ها و ایرانیان شمالی که نژادشان در حال حاضر عمدتاً منقرض شده است. انقراض امپراتوری ساسانی در اواسط قرن هفتم میلادی به دنبال حمله اعراب نقطه پایانی بود بر تاریخ پیش از اسلام ایران یا پارس. هرچند این سرزمین مسخر شد و اسلام جای باورهای زرتشتی را گرفت، هویت فرهنگی ایران به بقای خود ادامه داد. سرانجام این صفویان بودند که قلمرو متحد ایران را با مرزهایی تقریباً نزدیک به دوران ساسانی از نو احیا کردند. توجه به این نکته مهم است که ایران از زمان تشکیل آن در هزاران سال پیش، کشوری بوده با تنوع زبانی، قومی و دینی. صفویه در سنت واقعاً متنوع ایران، سلسله‌ای ایرانی و در عین حال ترک‌زبان بود که واژه‌های ترکی بسیاری وارد مجموعه واژگان نظامی ایران کرد. این پدیده به پارسی شدن^۱ یا تمدن ترکی-ایرانی معروف است که در آن هم ایرانیان و هم ترک‌ها در میراث این تمدن کهن سهیم هستند (و این مشارکت ادامه دارد). حتی وقتی شاه اسماعیل صفوی در آستانه جنگ چالدران به سال ۹۲۰ ه.ق. نامه‌ای به زبان ترکی آذری برای سلیم یاوهز^۲ سلطان عثمانی فرستاد، او پاسخ وی را به فارسی داد!

خوانندگان توجه خواهند داشت که گردها، لرها، شمالی‌ها، فارس‌ها، آذری‌ها و سایر

۱. تأثیر عمیق فرهنگ، هنر، زبان، ادبیات و هویت پارس. — م.

۲. به معنی سختگیر، مهیب. — م.